

ЗАТВЕРДЖУЮ
Фізична особа підприємець

Т. С. Мамченко
06.10.2026 р.

ТИПОВА ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Інклюзивне
навчання на практиці: організація підтримки дітей з особливими
освітніми потребами в закладі освіти»

Розробник(и): ФОП Мамченко Тетяна Сергіївна, ЄДРПОУ 2794313823

Рецензент(и): Фізична особа підприємець Т. С. Мамченко

Термін дії програми: з 2025 до 2030 року

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність типової програми – У кожному інклюзивному класі свій набір ситуацій: дитина з розладом аутистичного спектра, яка не витримує шуму; учень із затримкою мовленнєвого розвитку; підліток після пережитого обстрілу, який перестав вчитися. Оновлений порядок організації інклюзивного навчання, рівні підтримки та індивідуальна програма розвитку дають рамку, але вчителю, асистенту і логопеду потрібні конкретні прийоми на завтра. Типова програма зібрана з практикумів: кожна тема розбирає кейс, дає шаблон адаптації, ІПР або корекційної вправи і чек-лист командної взаємодії.

Цільова група: Учителі інклюзивних класів, асистенти вчителя, вихователі та асистенти вихователя інклюзивних груп, учителі-логопеди, учителі-дефектологи, практичні психологи і соціальні педагоги, члени команд психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

Професійний стандарт: «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024), «Асистент вчителя» (2024), «Вчитель-логопед» / «Вихователю закладу дошкільної освіти» (2021) - відповідно до посади слухача

Напрями підвищення кваліфікації (відповідно до Порядку, затвердженого постановою КМУ від 21.08.2019 № 800):

- створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами
- психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки
- розвиток професійних компетентностей (знання навчального предмета, фахових методик, технологій)

Обсяг (тривалість): Загальний обсяг підвищення кваліфікації за цією програмою в межах одного освітнього циклу становить від 2 до 30 годин (0,06–1 кредит ЄКТС) та визначається індивідуально залежно від кількості обраних слухачем освітніх компонентів (тем). Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. У кожному випадку у сертифікаті зазначається фактично пройдений обсяг годин та тематика навчання.

Особливості реалізації програми – Кожна тема програми - практикум: відеорозбір кейсу з інклюзивного класу або групи, майстер-клас із

методики чи допоміжної технології, комплект готових матеріалів (адаптовані завдання, шаблон ІПР, чек-лист спостереження) і самостійна робота із застосуванням у власній практиці. Програма має модульну структуру: модулі відповідають напрямам підвищення кваліфікації, кожна тема модуля є логічно завершеним освітнім компонентом і може реалізовуватися автономно. Підсумковий обсяг в межах одного освітнього циклу формується накопиченням обраних тем. За результатами кожного освітнього циклу видається окремий документ про підвищення кваліфікації із зазначенням фактично пройдених годин та тематики навчання.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна

Вид підвищення кваліфікації: курси (навчання за програмами підвищення кваліфікації)

Мета підвищення кваліфікації – Удосконалення інклюзивної, психологічної та методичної компетентностей педагогів через опанування практичних прийомів організації інклюзивного навчання, адаптації освітнього процесу, командної взаємодії, корекційно-розвиткової роботи та підтримки дітей з особливими освітніми потребами.

Завдання підвищення кваліфікації:

- розібрати порядок організації інклюзивного навчання, рівні підтримки та індивідуальну програму розвитку на реальних прикладах
- напрацювати адаптації та модифікації завдань, універсальний дизайн уроку для різних особливих освітніх потреб
- опанувати практичні прийоми роботи з дітьми з порушеннями мовлення, розладами аутистичного спектра, труднощами навчання і поведінки
- відпрацювати алгоритми командної взаємодії вчителя, асистента вчителя, фахівців супроводу та батьків
- освоїти прийоми створення безпечного, підтримувального середовища і попередження булінгу щодо дітей з ООП
- використати цифрові інструменти та допоміжні технології в інклюзивному навчанні

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- інклюзивна компетентність (Б1 за професійним стандартом вчителя)
- предметно-методична компетентність з адаптації навчання
- психологічна компетентність, знання особливостей розвитку дітей з ООП
- компетентність командної взаємодії та педагогічного партнерства
- корекційно-розвиткова компетентність фахівців супроводу
- здоров'язбережувальна компетентність, безпека освітнього середовища
- інформаційно-цифрова компетентність, допоміжні технології

Очікувані результати підвищення кваліфікації: Слухачі зможуть організовувати підтримку дітей з особливими освітніми потребами за чинним порядком і рівнями підтримки, складати та реалізовувати індивідуальні програми розвитку, адаптувати завдання і середовище, працювати в команді супроводу та застосовувати корекційно-розвиткові прийоми і допоміжні технології, маючи готові шаблони і чек-листи.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації – Оцінювання здійснюється на основі виконання рекомендованих практичних та самостійних завдань, участі в проєктній діяльності, тестування або підсумкової роботи відповідно до програми.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації – Сертифікат про підвищення кваліфікації встановленого зразка із зазначенням теми, обсягу годин та кредитів ЕКТС відповідно до вимог законодавства.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

План складається з модулів за напрямками (інклюзія, асистент вчителя, логопедія). Кожна тема модуля - самостійний практикум обсягом від 2 до 30 годин з готовими матеріалами. Педагог обирає теми під свою посаду і потреби дітей класу; проходити всі теми не обов'язково.

№	Модуль (напрямок)	Кількість тем	Лекції, год (на тему)	Самостійна робота, год (на тему, мін.-макс.)	Усього, год (на тему, мін.-макс.)
1	Інклюзія	46	1	1-29	2-30
2	Асистент вчителя	34	1	1-29	2-30
3	Логопедія	15	1	1-29	2-30
	Разом тем у програмі	95			

Перелік тем за модулями

Модуль 1. Інклюзія (46 тем)

1. ІПР без стресу: пакет документів інклюзії, готовий до 1 вересня
2. Інклюзія з перших днів: оформлюємо ІПР та адаптації до вересня
3. Асистент вчителя в епоху ІІІ: як створювати індивідуальні матеріали для дітей з ООП швидко і точно
4. Від шаблону до адаптованого матеріалу: ІІІ-інструменти асистента вчителя для дітей з ООП
5. Співпраця ІРЦ та закладу освіти у системі підвищення фахової компетентності педагогів
6. Інклюзивна освіта для дітей з аутизмом: виклики і ресурси школи
7. Особливості укладання ІПР для здобувачів освіти з ООП середніх та старших класів.
8. Невидимі бар'єри: як розпізнати і підтримати дитину з тривожним розладом в інклюзивному середовищі
9. Як успішно реалізувати ІПР у командній співпраці - інклюзивна компетентність
10. Освітні стратегії для успішного здобуття дошкільної освіти дітьми з ООП. Інклюзія.
11. Стратегії навчання дітей з мовленнєвими порушеннями у початковій школі.
12. Як успішно працювати з дитиною з ООП: практичні аспекти інклюзії.
13. Інклюзія і дистанційне навчання: розробка стратегій для дітей з ООП.
14. Інклюзивні практики в дошкільних закладах: світовий досвід і українська реальність
15. Вправи на розвиток уваги, пам'яті, мислення для учнів з ООП. «Тренажери для мозку».
16. Педагогічні підходи у роботі з дітьми з ООП
17. Інклюзія. Практичні аспекти у роботі 2025.
18. Спектр інклюзії в закладі дошкільної освіти
19. Супровід дітей з ООП в умовах інклюзивної освіти.
20. Вплив воєнних дій в Україні на психічне здоров'я дітей та підлітків. Практичний аспект організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами.
21. Інклюзія 'на часі'. Нововведення у нормативці в умовах воєнного часу
22. Основи результативного навчання дітей з ООП. Вправи, техніки і методики для корекційних уроків.
23. Співпраця вчителя та асистента на уроці в інклюзивному просторі.
24. Принципи індивідуалізації процесу інклюзивного навчання.
25. Особливості та головні етапи розробки індивідуальної програми навчання для дітей з ООП.
26. Алгоритми діяльності учасників інклюзивного простору. Розкриття ключових питань.
27. Ефективна професійна діяльність з дітьми з ООП. Інклюзія.
28. Інклюзія. Організація роботи з індивідуальними програмами.
29. Інклюзія. Нові підходи викладання для дітей з ООП.
30. Інклюзія. Сенсорна інтеграція учнів з особливими освітніми потребами.
31. Розвиток емоційного інтелекту у дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії
32. Методичні системи та технології в інклюзивному навчанні
33. Корекція у змішаному навчанні - від теорії до практики. Інклюзія.
34. Організація інклюзивного середовища для дітей з затримкою психічного розвитку
35. Особливості утримання уваги дітей з особливими освітніми потребами.
36. Організація інклюзивного простору для дітей з розладами аутистичного спектра РАС
37. Статеве виховання школярів з особливими потребами. Інклюзія.
38. Педагогічні підходи в роботі з дітьми з ООП
39. Ефективна робота в інклюзивному просторі.
40. Індивідуальний план навчання дітей з ООП.
41. Організація роботи з дітьми з ООП. Інклюзія.

42. Інклюзія. Корекційно-розвиткова робота.
43. Методики навчання і розвитку дітей з ООП. Корекційна спрямованість в інклюзії.
44. Інклюзія. Індивідуальна програма розвитку дитини.
45. Інклюзивна освіта – від основ до практики. Нормативно-правові засади.
46. Інклюзивна освіта – від основ до практики. Нормативно-правові засади.

Модуль 2. Асистент вчителя (34 тем)

1. Один місяць на ІПР дев'ятикласника: що змінила постанова №129 для асистента вчителя у 9 класі НУШ і як провести перший перегляд програми з батьками
2. Асистент вчителя у 9 класі НУШ за оновленим Порядком інклюзивного навчання: ІПР за місяць разом з батьками, перший перегляд і команда супроводу випускного року
3. Перший місяць асистента вчителя: рутини, що тримає клас у спокої
4. Асистент вчителя на старті року: щоденний план і документи без хаосу
5. Інклюзивна культура закладу освіти: партнерська взаємодія з фахівцями ІРЦ.
6. Інклюзивне фізичне виховання в контексті державних стандартів та Національної рамки кваліфікацій.
7. Інклюзивне навчання: розвиток мовлення у дітей, від норми до порушень.
8. Комунікація, сенсорика й поведінка: що педагог має знати про дитину з аутизмом.
9. Як правильно визначати довгострокові та короткострокові цілі в ІПР: психолого-педагогічний супровід здобувачів з ООП
10. Підготовка педагогів до роботи в інклюзивних класах: досвід Фінляндії та України.
11. Арттерапія в роботі з дітьми та підлітками в освітньому просторі
12. Категорії освітніх труднощів у дітей з ООП та рівні підтримки у закладі освіти.
13. Подолання перешкод та забезпечення успішності в інклюзивній освіті.
14. Створення інклюзивного середовища: стратегії і практики.
15. Особливості укладання індивідуальної програми розвитку здобувача освіти: цілі, завдання та їх реалізація. Інклюзія.
16. Статеве виховання та сексуальна освіта для дітей що потребують додаткової підтримки в освітньому процесі. Інклюзія.
17. Статеве виховання та сексуальна освіта для дітей що потребують додаткової підтримки в освітньому процесі.
18. Методи та прийоми роботи вихователя, асистента вихователя з дошкільниками, які потребують III-IV рівнів підтримки у закладі освіти
19. Командна і міждисциплінарна взаємодія при організації інклюзивного навчання для дітей з ООП
20. Дидактика у корекційній роботі когнітивних процесів з дітьми з ООП - практичне спрямування.
21. Створення персонального інформаційного ресурсу вчителя та наповнення його контентом
22. Ведення документації асистента вчителя в інклюзії.
23. Потреби учнів з ООП та забезпечення індивідуального підходу.
24. Практика в роботі з дітьми з порушенням опорно-рухового апарату. Інклюзія.
25. Підтримка дітей з ООП в освітньому процесі. Партнерська взаємодія та співпраця з батьками
26. Організація освітнього процесу для дітей з ДЦП у ЗЗСО.
27. Ефективна мотивація учнів з ООП до навчання
28. Співпраця з батьками як елемент успішного навчання дітей з ООП
29. Інклюзія без ілюзії
30. Модифікація індивідуального плану розвитку дітей з ООП. Принципи та алгоритми роботи
31. Будуємо мости до успіху: інклюзивна освіта для дітей з ООП в умовах воєнного стану.
32. Сенсорні особливості та сенсорна інтеграція дітей з ООП
33. Організація інклюзивного навчання дітей з ООП під час воєнного стану.
34. Асистент вчителя та вихователя. Підвищення кваліфікації

Модуль 3. Логопедія (15 тем)

1. Аналіз та інструменти для корекції порушень читання та письма у молодших школярів
2. Форми взаємодії вчителя-логопеда та вчителя початкових класів з профілактики та корекції порушень читання та письма у молодших школярів.
3. Формування навичок аналізу та підбору цікавих ігор та іграшок для логопедичної роботи.
4. Іграшки з 'БАУ-ефектом', на логопедичному занятті
5. Поглиблені знання про дикцію. Розвиток навичок Логопеда
6. Від теорії до практичних кейсів для логопеда
7. Комплексний підхід до артикуляції. Розвиток голосу та дихання
8. Логопедія. Від вправ до публічного виступу.

9. Практика логопедичних вправ для покращення дикції учнів
10. Як логопеду бути ефективним
11. Інклюзія. Особливості роботи вчителя-логопеда в групі дітей з ООП.
12. Сучасна Логопедія. На поміч вчителю-логопеду.
13. Техніки та вправи для роботи вчителя-логопеда
14. Професійні компетентності логопедів та корекційних педагогів
15. Особливості корекційно-розвиткової роботи вчителя-логопеда

3. ЗМІСТ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ

Модуль 1. Інклюзія

Мета модуля: Формування професійної готовності педагогічних працівників до організації інклюзивного освітнього середовища.

Завдання модуля:

- Ознайомлення з нормативно-правовими засадами інклюзивної освіти
- Розвиток навичок індивідуалізації навчання
- Організація командної роботи фахівців супроводу

Модуль 2. Асистент вчителя

Мета модуля: Підвищення професійної компетентності асистентів вчителя.

Завдання модуля:

- Ознайомлення з роллю та функціями асистента
- Розвиток навичок підтримки учнів з ООП
- Взаємодія з педагогічною командою

Модуль 3. Логопедія

Мета модуля: Підвищення професійної компетентності фахівців у сфері логопедичної допомоги дітям.

Завдання модуля:

- Ознайомлення з сучасними підходами до логопедичної роботи
- Розвиток навичок діагностики мовленнєвих порушень
- Планування корекційно-розвиткової роботи

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи:

1. Закон України Про вищу освіту
2. Закон України Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій
3. Закон України Про дошкільну освіту
4. Закон України Про загальну середню освіту
5. Закон України Про інноваційну діяльність
6. Закон України Про наукову і науково-технічну діяльність
7. Закон України Про наукову і науково-технічну експертизу
8. Закон України Про освіту
9. Закон України Про позашкільну освіту
10. Закон України Про професійно-технічну освіту
11. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні
12. Національна доктрина розвитку освіти
13. Положення про державний вищий навчальний заклад
14. Положення про дистанційне навчання
15. Положення про інститути післядипломної педагогічної освіти
16. Положення про організацію навчального процесу

17. Постанова кабінету міністрів України від 28.03.2002 № 379 Про затвердження Державної програми "Вчитель"

Основна література:

1. Айві А. Цілеспрямоване інтерв'ювання і консультування: сприяння розвитку клієнта. Пер. з англ. Київ.: Сфера, 1998. 342 с.
2. Академічна доброчесність у середній школі: методичні рекомендації. URL: <https://tinyurl.com/chesnist>
3. Бех І. Д. Рефлексія у духовному «Я» особистості. Рідна школа. 2011. №8-9.
4. Бех І. Д. Рефлексія у духовному «Я» особистості. Рідна школа. 2011. №8-9. С. 9-14.
5. Бзовська Л., Ковнацька Р. Навчаємося через гру. Добірка ігрових вправ для учнів I-III класів. Львів : ЛМГО «Центр освітньої політики», 2020. 304 с.
6. Біла книга. Діяльнісний підхід у школі./ Р. Паркер, Б.С. Томсен. The LEGO Foundation, 2019. 75 с. URL: <https://cutt.ly/H1FE8Wy>
7. Бондарчук Л. І. Методику підказує текст/навчальний посібник. Тернопіль: Мальва. ОСО, 2001. 160 с.
8. Борисенко В. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підхід. 2017. URL: <https://bit.ly/3hxpBSJ>
9. Васильченко А.А. та ін. Епідеміологія. Київ: Здоров'я, 1993. 464 с.
10. Гра по-новому, навчання по-іншому : методичний посібник /упор. О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с. URL: <https://cutt.ly/70zsIND>
11. Даниленко Л.І. Світочі української науки: життя та наукова діяльність: метод. посібник /Л.І. Даниленко, І.Ю. Гогайзель, Л.І. Гнед та ін. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП Черкаської обласної ради», 2018. 104 с.
12. Державний стандарт базової загальної освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
13. Джежелей О., Коваленко О. Вчуся читати. Навч-розвив. пос. для дітей Частина 1. Харків: Ранок, 2001. 144 с.
14. Діти та війна. Навчання технік зцілення /Патрік Сміт, Атле Дирегров, Вільям Юле. Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2022. 108 с.
15. Для творчості дитини вірші, пісні, картини. Метод. посіб. / авт.-уклад.: Т.О.Піроженко, А. С. Шевчук. Київ : Вид. Дім «Слово», 2017. 128 с.
16. Калініна Л. М. Реформування освіти в Чеській республіці. Вересень. 2013. № 1-2 (62-63). С. 10-24.
17. Коноваленко Ю. Тьютори, Едвайсери, Коучі, Фасилітатори, Ментори, Наставники – розбираємось хто це. 2017. URL: <https://bit.ly/3UjIRjX>
18. Наказ МОНУ № 1313 «Деякі питання організації та проведення супервізії» від 18 жовтня 2019 р. 2020 р., № 69, Т. 1. С.73.
19. Петрушкевич О. Ненасильницьке спілкування у школі – міф чи реальність? URL: <https://bit.ly/3EWW2eV>
20. Петрушкевич О. Ненасильницьке спілкування у школі – це міф чи реальність? URL: <https://bit.ly/3EWW2eV>
21. Повстин О. В. Інтеграція знань як один з дидактичних принципів сучасної освіти. URL: http://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/files/povstyn_10.pdf
22. Порошенко М. та ін. Інклюзивна освіта: навчальний посібник.. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
23. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти : Наказ МОН України від 13.07.2021 № 813. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0813729-21#Text>
24. Робінсон К., Ароніка Л. Школа майбутнього. Львів : Літопис, 2016. 258 с.
25. С. 9-14.
26. Сак Т. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з

особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навчальний курс та науково-методичний посібник Київ: СПД-ФО Парашин І., 2011. 101 с. URL: <https://cutt.ly/lnUhQDL>

27. Скидан М.А., Євдін О.М., Могильниченко В.М., Горіцький О.В., Жихарев О.П., Крикун О.М. Дії населення в умовах надзвичайних, несприятливих побутових та нестандартних ситуацій: практичний посібник / за заг. редак. М.А. Скидана. Київ: Атіка, 2007. 92 с.
28. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія. Київ : НІСД, 2011. 336 с.
29. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія. Київ : НІСД, 2011. 336 с. URL: <https://bit.ly/3uQpсхT>
30. Типові освітні програми. URL: <https://bit.ly/3EW5dlM>
31. ТОВТО : Абетка неформальної освіти, фасилітації і тренерства // За заг. ред. Наталії Трамбовецької. -Київ, 2017. -53 с.
32. Удовицька Т. А. «Кліпове мислення» молоді: особливості прояву у процесі навчання (до постановки проблеми). Вища освіта України : теорет. і наук.-метод. часопис. Вип. 31. Т. VIII (50). Інститут вищої освіти НАПН України, 2013. 407-416.
33. Удовицька Т. А. «Кліпове мислення» молоді: особливості прояву у процесі навчання (до постановки проблеми). Вища освіта України : теорет. і наук.-метод. часопис. Вип. 31. Т. VIII (50). Інститут вищої освіти НАПН України, 2013. С. 407-416.
34. Фінанси: Практикум: Навч.посіб. Азаренкова Г.М., Борисенко І.І. Київ: Знання, 2008. 279 с.
35. Щербак О.І., Софій Н.З., Бович Б.Ю. Теорія і практика оцінювання навчальних досягнень: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, Лілея-НВ, 2014. 136 с.
36. Boissard P. L'évaluation formative: un outil de progression. URL: <http://surl.li/ealag>
37. Cadre européen commun de référence pour les langues : apprendre, enseigner, évaluer. Volume complémentaire avec de nouveaux descripteurs. URL: www.coe.int/lang-cecr
38. Díaz-Corrales, J. La pédagogie différenciée dans le cadre de l'enseignement/ apprentissage du Français Langue Étrangère (Fle). URL: <http://surl.li/dymtd>
39. DLL 10: DaF für Jugendliche: Deutsch als Fremdsprache. Klett Sprachen GmbH, 2016. 199 s.
40. Stroebe, M., Schut, H. (2010). The dual process model of coping with bereavement: rationale and description, Death Studies, 23:3, 197-224. URL: <https://doi.org/10.1080/074811899201046>

Додаткова література:

1. Богомольний Б.Р., Кононенко В.В. Медицина екстремальних ситуацій: навч. посіб. Одеса: Одеський держ. мед. ун-т, 2001. 412 с. URL: <https://bit.ly/3BypwoI>
2. Грицак Я., Комаров О. Шлях становлення української ідентичності. 2021 р. URL: <https://bit.ly/3ERW4L5>
3. Дії населення в умовах надзвичайних, несприятливих побутових та нестандартних ситуацій: практичний посібник / М.А. Скидан, О.М. Євдін, В.М. Могильниченко, О.В. Горіцький, О.П. Жихарев, О.М. Крикун; За заг. редакцією к.м.н. М.А. Скидана. Київ: Атіка-Н, 2007. 92 с.
4. Інновації, що приносять результат / упоряд. Т. М. Загорулько. Харків : Основа, 2016. 158 с.
5. Книш І. В. Кліпове мислення як норма та прояв геніальності. Нові виміри духовності на початку ХХІ століття : матеріали VI Міжнародної on-line конференції (24-25 травня 2018 року, Сумський державний університет) / за ред. проф. І. П. Мозгового. Суми : ФОП Цьома С. П., 2018. С. 48-49.
6. Податковий кодекс Україн. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

7. Самопізнання і самовдосконалення в схемах, формулах, таблицях: навчально-методичний посібник / за загальною редакцією Е. А. Пінковської, Т. В. Черкашиної. Укладач А. В. Аносова. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2018. 152 с.
8. Скидан М.А., Євдін О.М., Могильниченко В.М., Горіський О.В., Жихарев О.П., Крикун О.М. Дії населення в умовах надзвичайних, несприятливих побутових та нестандартних ситуацій: практичний посібник / за заг. редак. М.А. Скидана. Київ: Атіка-Н, 2007. 92 с.
9. Фінанси : збірник тестових завдань. І. І. Біломістна. Харків : ХІБС УБС НБУ, 2010. 64 с.
10. Capt V. L'enseignement du français et le défi du numérique. URL: <http://surl.li/earop>
11. European Diploma in Psychology: Draft Proposal prepared for consultation from the EuroPsy2 Project Group. Version 2.7 revised. October 2003. URL: <http://www.europsy.eu.com>
12. Yarborough C. and FedescoH. Motivating Students. URL: <http://surl.li/earpm>